

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยาเสพติดเป็นปัญหาที่ร้ายแรงคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศชาติทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพของประชากรในประเทศ การเร่งปราบปรามเฮโรอีนอย่างหนักจากรัฐบาล ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงและแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดอื่นมาแทนที่ โดยเฉพาะ ยาบ้า ดังรายงานการศึกษาของ ปกรณ์ ศิริยง (2545) เรื่องการติดยาและสารเสพติดในประเทศไทย: จากเฮโรอีนสู่ยาบ้า กล่าวว่า ปัจจุบันเฮโรอีนมีแนวโน้มที่จะลดลงในขณะที่ยาบ้ามีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นและกลุ่มอายุที่ใช้ยาเสพติดครั้งแรกก็มีอายุน้อยลงเช่นเดียวกัน (ปกรณ์ ศิริยง, 2545, หน้า 124-130) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ปีงบประมาณ 2542 รายงานว่ามีคดียาเสพติดที่เกิดขึ้นทั่วประเทศรวมกันทั้งสิ้น 192,603 คดี เป็นการกระทำความผิด ยาเสพติดประเภทยาบ้าจำนวน 137,639 คดี คิดเป็นร้อยละ 71.47 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2542)

ผู้เสพสารแอมเฟตามีนเป็นเวลานานจะทำให้สุขภาพทรุดโทรม มีอาการปวดศีรษะ ปวดหลัง ปวดท้อง นอนไม่หลับ (Bush, Coronna, & Spratt, 1996) เมื่อไม่ได้เสพยาจะรู้สึกหงุดหงิด อ่อนเพลีย ซึมเศร้า วิตกกังวล (ธงชัย อุณเภาภ, 2540; Holland, 1998) ซึ่งอาจเป็นสาเหตุนำไปสู่ การฆ่าตัวตายได้ในที่สุด นอกจากนี้ยาบ้ายังออกฤทธิ์ต่อสมองโดยการ เข้าไปปรับหรือเปลี่ยนแปลง สารเคมีบางตัวทำให้ผู้เสพยารู้สึกหิว มีพลัง หรือผลิตเพลินมาก วัยรุ่นจึงมีรูปแบบการเสพยาบ้า โดยการฉีดปาร์ตี้เพื่อสังสรรค์ (พรรณพิมล หล่อตระกูล, 2544) ทำให้วัยรุ่นชอบและติดใจใน ความสนุกสนานที่ได้รับจากฤทธิ์ยาบ้าและชักจูงให้เพื่อน ๆ ไปร่วมด้วยทำให้เกิดการแพร่ระบาดของ ยาบ้าในหมู่วัยรุ่นได้มากและรวดเร็ว ยืนยันจากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดซึ่งสำรวจรวบรวมข้อมูลของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดของ กองบำบัดวิทยา ระหว่างปี พ.ศ. 2539-2543 พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดเริ่มใช้ยาเสพติดครั้งแรกอยู่ ในช่วงอายุ 15-19 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.5-58.6 และยาเสพติดที่ผู้บำบัดใช้มากที่สุดได้แก่ ยาบ้า (วรรตมา สุขวัฒนานันท์ และคณะ, 2546) และจากการประมาณการผู้เกี่ยวข้องและใช้ยาเสพติด ในกลุ่มอายุ 12-24 ปีของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่า มีการใช้ ยาบ้าถึงร้อยละ 58.4 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2544) และการศึกษา ของ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย (2541 อ้างถึงใน วรรตมา สุขวัฒนานันท์ และคณะ, 2546) เรื่องแนวโน้ม การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในช่วง 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2541-2550) พบว่า เด็กและเยาวชน

มีแนวโน้มจะกระทำผิดในคดียาเสพติดเป็นจำนวนมากอันดับหนึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 35.9 ของจำนวนคดีทั้งหมดที่ขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวในปี พ.ศ. 2550 จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มของการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่น โดยเฉพาะยาบ้ามีอัตราสูงขึ้นเรื่อย ๆ (สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น, 2545)

การเสพยาแอมเฟตามีน (ยาบ้า) มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อง ครอบครัวและการทำหน้าที่ของครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลตั้งแต่การเริ่มเสพยา การเสพยาอย่างต่อเนื่องหรือการกลับมาเสพยาหลังจากหยุดยาไปแล้ว (พันธุภา กิตติรัตนไพบูลย์, 2542) ยืนยันได้โดยนักวิชาการหลาย ๆ ท่านทำการศึกษาด้านสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นพึ่งยาเสพติด ส่วนใหญ่พบว่าปัญหาครอบครัวจะเป็นปัญหาอันดับต้น ๆ ได้แก่ ครอบครัวแตกแยก ความสัมพันธ์ภายในไม่ดี ครอบครัวไม่มีเวลาเอาใจใส่ และ/หรือ เข้มงวดกวดขันมากเกินไป มีความทุกข์ใจหรืออยากประชดครอบครัว ความสัมพันธ์ของเด็กกับพ่อแม่ไม่ราบรื่น ไม่มีความสุขเมื่ออยู่บ้านเพราะถูกบังคับ คำเตือนหรือต้องพบเห็นภาพที่ไม่สบายใจจากการที่พ่อแม่ทะเลาะกัน มีความกลัวใจจากการใช้สิ่งผิดของบุคคลในครอบครัว บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าขาด (ยุพา บุญเกิน, 2544; อุมาพร ครังคสมบัติ, 2544; ศรีประกาย ทัดตานนท์, 2543; มานิต มณีนิคย์, 2543; มนตรี เทศขัน, 2543; Liddle, 2001; อภิรัฐ ถนอมสิงห์, 2542; ปรีชากิจ เชื้อไตรสรณ์, 2542; อนุกุล รักธรรมเสมอ และคณะ, 2541; รัฐพล อินทวิชัย, 2540; วิภา คำนารังกุล, อุษณีย์ พึ่งปาน และศศิธร แจ่มถาวร, 2539; สามารถ สิทธิสาร, 2538) เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของครอบครัว จากการศึกษาของ มานิต มณีนิคย์ (2543) สำรวจ ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดคดียาเสพติดจำนวน 478 คน พบว่า รายได้ของบิดามารดา ผู้มีอำนาจในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ สามารถ สิทธิสาร (2538) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชน พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดาและผู้ปกครองอยู่ระดับประถมศึกษาและไม่มีการศึกษามากที่สุดถึงร้อยละ 66.6 มีรายได้ต่ำและค่อนข้างต่ำร้อยละ 71.1 จากผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างยิ่ง เป็นสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดีหรือคนเลวได้

สำหรับเรื่องปัจจัยครอบครัวและการปฏิบัติของครอบครัวที่มีผลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่น การศึกษาของ ภาวิณี อยู่ประเสริฐ (2540) และ วชิราภรณ์ ศรีเบญจกุล (2543) พบว่า ปัจจัยด้านความรักความอบอุ่นการดูแลเอาใจใส่ของบิดามารดาและครอบครัว ด้านการแสดงความรักและความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้านการติดต่อสื่อสารภายในครอบครัว และด้านพฤติกรรมของบิดามารดาที่มีต่อบุตร มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นมากที่สุด ส่วนการศึกษาของ ตำนา มากเบน (2542) พบว่า การทำหน้าที่ครอบครัวด้านการตอบสนองความต้องการทางชีวภาพ ด้านการคงไว้ซึ่ง

การสื่อสารและสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านการอบรมบ่มอบาที่เหมาะสมในสังคม มีความสัมพันธ์กับการเสพยาบ้าของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับการศึกษาของ วินิณี หัสนะเทพ (2542) พบว่า การทำหน้าที่ของครอบครัวด้านการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญ และการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาบ้าของเด็กและเยาวชนหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กในเขตภาคกลาง และผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงกลางกรุงเทพมหานคร พบว่า การขาดความรักความผูกพันต่อครอบครัว มีความสัมพันธ์กับปริมาณการเสพยาบ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และส่วนใหญ่บิดามารดาลงโทษทางร่างกาย คุกคามว่ากล่าว ตีเคียว และทอดทิ้ง (มนตรี เทศขัน, 2543; ปรีชากิจ เชื้อไตรสรณ์, 2542) สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมการเสพยาบ้าของเยาวชน โดย วริศรา เพียงสุข (2540) พบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเสพยาบ้าและสามารถจำแนกเยาวชนที่เสพและไม่เสพได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วน จรุง เมืองชนะ (2542) ศึกษาผลกระทบของสถานภาพและสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาต่อการติดยาบ้าของนักเรียนชาย สรุปว่า นักเรียนที่สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาไม่ดีจะเสี่ยงต่อการติดยาบ้าได้ถึง 3.14 เท่า และ อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม, กุศล สุนทรธาดา และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต (2540) พบว่า ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพระหว่างระหว่างบิดามารดาดีจะส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ในทางตรงข้าม ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาไม่ดีจะส่งผลให้เด็กทำผิดกฎหมาย และเสพยาเสพติด ส่วนทัศนคติของวัยรุ่นต่อการป้องกันการเสพยาบ้าเห็นว่า ควรเน้นที่ครอบครัวมากกว่าสิ่งแวดล้อม โดย การสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็งขึ้น บุคคลภายในครอบครัวมีความรักความเข้าใจ ให้เวลาซึ่งกันและกัน ฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (วชิราภรณ์ ศรีเบญจกุล, 2543) สำหรับด้านแรงสนับสนุนทางสังคม พบว่า ผู้ติดยาเสพติดต้องการความรู้ ความเข้าใจ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยาเสพติดโดยให้ครอบครัวสั่งสอนแนะนำอย่างมีศิลปะ (วสันต์ ขาวสง่า, 2540)

จากการศึกษาที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยครอบครัวด้านการทำหน้าที่ครอบครัว และสัมพันธภาพของครอบครัว เป็นปัจจัยที่เด่นชัดที่มีความสัมพันธ์กับการเสพยาบ้าของวัยรุ่น สำหรับรูปแบบครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการเสพยาเสพติดของวัยรุ่นยังมีผู้ทำการศึกษาน้อย ซึ่งการศึกษาพบว่าเป็นรูปแบบครอบครัวที่แตกแยก แต่ยังไม่พบว่ามีการศึกษาว่ารูปแบบครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว ครอบครัวที่ไม่มีพ่อและแม่ และครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงมีอิทธิพลต่อติดยาบ้าของวัยรุ่นได้หรือไม่

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาในเรื่องนี้ ผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการดูแลครอบครัวโดยการให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งเสริม บิดามารดาหรือผู้ปกครองให้สามารถดูแลวัยรุ่นที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด เพื่อให้วัยรุ่นได้มีทักษะและการดำเนินชีวิต

ต่อไปอย่างเหมาะสม ซึ่งวัยรุ่นจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยครอบครัวด้านรูปแบบของครอบครัว และด้านการทำหน้าที่ครอบครัว ที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่น

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยครอบครัวด้านรูปแบบของครอบครัว และด้านการทำหน้าที่ของครอบครัว มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการมุ่งศึกษา ปัจจัยครอบครัวด้านรูปแบบของครอบครัว และด้านการทำหน้าที่ของครอบครัว ที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่น โดยศึกษาในวัยรุ่นที่เสพยาบ้า และได้รับการบำบัดฟื้นฟูจากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด และวัยรุ่นที่ไม่เสพยาบ้า ในเขตภาคตะวันออก ที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยครอบครัว ได้แก่
 - 1.1 รูปแบบของครอบครัว
 - 1.2 การทำหน้าที่ของครอบครัว
2. ตัวแปรตาม คือ การเสพยาบ้าของวัยรุ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัยครอบครัว หมายถึง อิทธิพลทางด้านครอบครัวที่มีผลต่อการติดยาบ้าของวัยรุ่น ได้แก่ รูปแบบของครอบครัว การทำหน้าที่ครอบครัว ดังนี้
 - 1.1 รูปแบบของครอบครัว หมายถึง ลักษณะของครอบครัวที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ หมายถึง ครอบครัวของวัยรุ่นที่มีพ่อและแม่อยู่ครบทั้งสองคน ครอบครัวที่อยู่กับญาติ หมายถึง ครอบครัวที่วัยรุ่นไม่ได้อยู่กับพ่อและแม่ที่แท้จริงทั้งสองคนแต่อาศัยอยู่กับญาติหรือบุคคลอื่น ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว หมายถึง ครอบครัวของวัยรุ่นที่มี

พ่อหรือแม่เป็นผู้เลี้ยงดูเพียงผู้เดียว ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยง หมายถึง ครอบครัวของวัยรุ่นที่พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่และอุปการะเลี้ยงดูวัยรุ่น

1.2 การทำหน้าที่ของครอบครัว หมายถึง การกระทำของสมาชิกในครอบครัวที่มีผลกระทบต่อวัยรุ่น โดยแบ่งการทำหน้าที่ของครอบครัวออกเป็น 7 ด้านได้แก่ ด้านการแก้ปัญหา ด้านการสื่อสาร ด้านบทบาท ด้านการตอบสนองทางอารมณ์ ด้านความผูกพันทางอารมณ์ ด้านการควบคุมพฤติกรรม และด้านการทำหน้าที่ทั่วไป

2. อายุวัยรุ่น หมายถึง อายุเต็มปีของวัยรุ่นเมื่อวันที่สอบถามซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 15-19 ปี

3. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่วัยรุ่นได้รับในปัจจุบันที่ตอบแบบสอบถาม

4. เศรษฐฐานะของครอบครัว หมายถึง การประเมินฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวตามการรับรู้ของวัยรุ่น แบ่งออกเป็น

4.1 มีเงินเหลือใช้ หมายถึง วัยรุ่นประเมินครอบครัวตนเองว่ามีฐานะร่ำรวยมาก

4.2 พอมีพอใช้และมีเงินเหลือเก็บ หมายถึง วัยรุ่นประเมินครอบครัวตนเองว่ามีฐานะรวย

4.3 พอมีพอใช้แต่ไม่มีเงินเหลือเก็บ หมายถึง วัยรุ่นประเมินครอบครัวตนเองว่ามีฐานะปานกลาง

4.4 ยากจนแต่ไม่มีหนี้สิน หมายถึง วัยรุ่นประเมินครอบครัวตนเองว่ามีฐานะยากจน

4.5 ยากจนและมีหนี้สิน หมายถึง วัยรุ่นประเมินครอบครัวตนเองว่ามีฐานะยากจนมาก

5. การเสพยาบ้าของวัยรุ่น หมายถึง บุคคลทั้งเพศหญิงและชายที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปีที่ได้ทดลองใช้ยาบ้าในระยะหนึ่งและยังไม่เกิดอาการเมื่อหยุดใช้ยา แต่ถ้าเพิ่มปริมาณการใช้มากขึ้นทั้งขนาดและระยะเวลาจะทำให้เกิดอาการติดยาบ้าซึ่งเมื่อหยุดใช้ยาจะทำให้เกิดอาการปรากฏทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถจัดทำนัยปัจจัยครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่น ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับยาเสพติดและวัยรุ่น เช่น แพทย์ พยาบาลครอบครัว ครู นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการให้คำปรึกษา แนะนำ และส่งเสริมให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวได้เหมาะสม

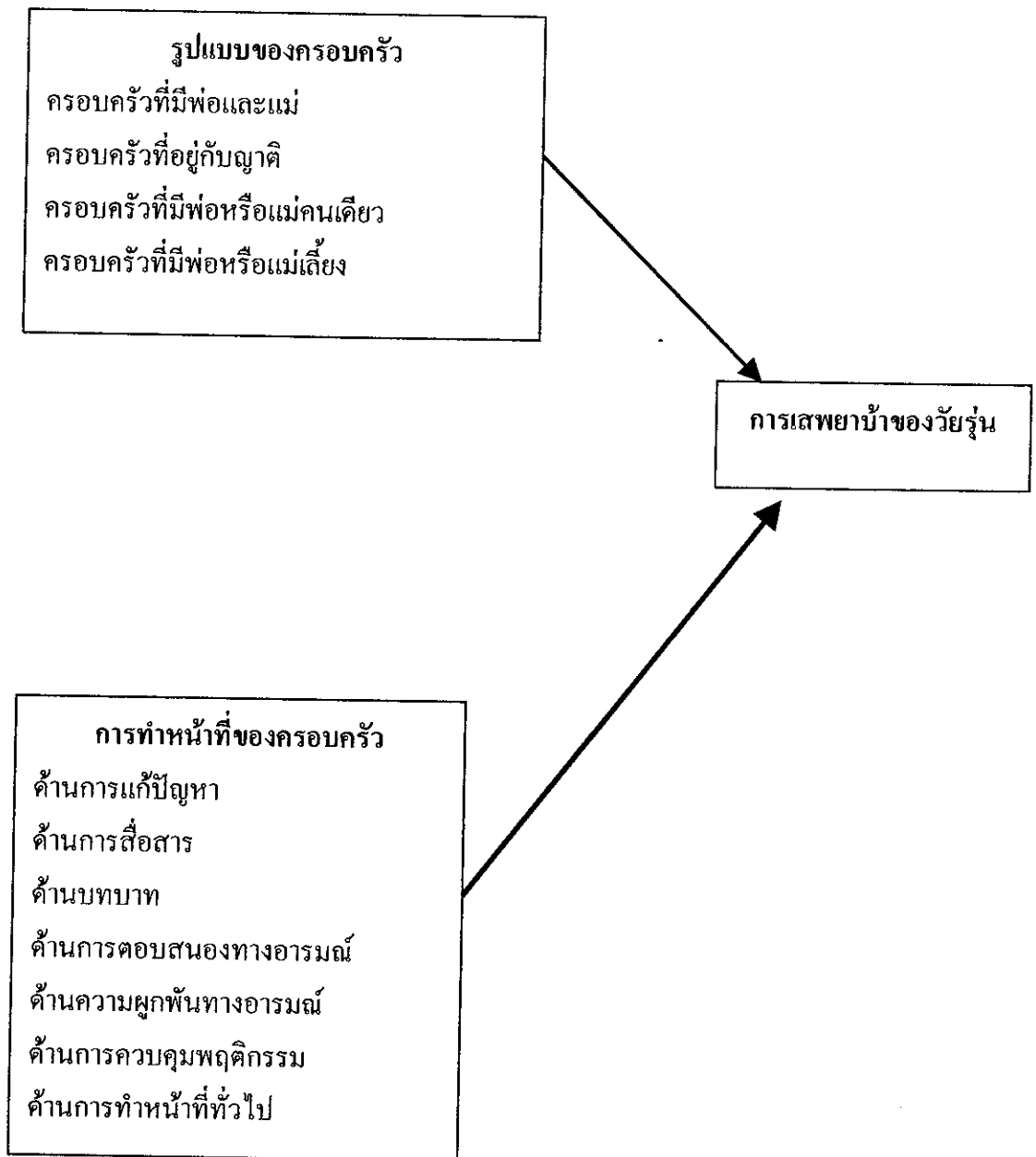
2. สามารถนำข้อมูลและผลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาเป็นโปรแกรมการให้ความรู้ ทักษะ และคำปรึกษาแก่ครอบครัว เพื่อเป็นแนวทางสำหรับเจ้าหน้าที่ทีมสุขภาพ ในการจัดรูปแบบ การส่งเสริมสุขภาพครอบครัว และช่วยเหลือครอบครัวที่มีวัยรุ่นเสพยาเสพติดให้สามารถทำหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจในการพิจารณากำหนดนโยบายด้านการส่งเสริม การทำหน้าที่ครอบครัว ในครอบครัวที่เกิดภาวะวิกฤติและมีผลกระทบต่อสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่นครั้งนี้ได้นำแนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลครอบครัวมาประยุกต์ ได้แก่ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ครอบครัว และทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว ซึ่งสามารถอธิบายการเกิดขึ้น การดำเนินวงจรชีวิต ครอบครัว และการดำรงอยู่ของครอบครัวได้เป็นอย่างดี อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อย ต่าง ๆ ในครอบครัว รวมถึงระบบครอบครัวต่อระบบสังคม ซึ่งการศึกษาครอบครัวในบริบทใหม่นี้ ทำให้เข้าใจครอบครัวได้กว้างและครอบคลุมมากขึ้น ทำให้สามารถมองครอบครัวเป็นองค์รวมและ เป็นบริบทที่สำคัญที่สุดของมนุษย์

ในการวิจัยครั้งนี้ การทำหน้าที่ของครอบครัว ประยุกต์ใช้จากแนวคิดทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่ครอบครัว และทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว ร่วมกับแนวคิดการทำหน้าที่ครอบครัวของ แมคมาสเตอร์ รูปแบบของครอบครัว ประยุกต์จากแนวคิดทฤษฎีระบบครอบครัว ซึ่งจากการ รายงานวิจัยต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยครอบครัวนี้มีความสัมพันธ์กับการเสพยาเสพติดของวัยรุ่น มากที่สุด สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย